

ProDemos

Strategisch plan 2021–2025

Inhoud

Ten geleide	5
1. Missie – mensen informeren over en betrekken bij de democratische rechtsstaat	7
2. Visie – democratische rechtsstaat spreekt niet vanzelf	9
3. Positie – verbinding tussen de samenleving en de instituties van de democratische rechtsstaat	13
4. Strategische ambities en operationele doelen 2021–2025	17
5. Organisatie	23
6. Financiën	27
Bijlage 1: Het aanbod van ProDemos voor de verschillende doelgroepen (op hoofdlijnen)	30

Ten geleide

Het strategisch plan beschrijft het beleid van ProDemos voor de komende vijf jaar. In het strategisch plan beschrijven we de missie en visie van ProDemos; waarom doen we wat we doen en voor wie doen we dat? Er is aandacht voor de bijzondere positie van ProDemos, als verbinding tussen burgers en de (instituten van) de democratische rechtsstaat. We beschrijven onze strategische ambities en werken die uit in operationele doelen voor de komende vijf jaar; met welke activiteiten willen we onze missie bereiken? En we geven aan onder welke omstandigheden we dat gaan doen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om de organisatorische en financiële randvoorwaarden, inclusief de meerjarenbegroting. Het strategisch plan wordt jaarlijks herzien.

In het Activiteitenprogramma beschrijven we op projectniveau de activiteiten voor het komende jaar, het beoogde bereik en de daarbij behorende begroting. Het Activiteitenprogramma wordt jaarlijks opgesteld.

Het strategisch plan en het Activiteitenprogramma worden jaarlijks vastgesteld door de Raad van Toezicht. Vervolgens worden beide voor 1 oktober ingediend bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Tweede Kamer als onderdeel van de subsidieaanvraag voor het komende jaar.

1.

Missie – mensen informeren over en betrekken bij de democratische rechtsstaat

ProDemos heeft als opdracht mensen in Nederland te informeren over en te betrekken bij de democratie en de rechtsstaat.

Actief burgerschap stimuleren

ProDemos moedigt mensen aan om als burger actief te zijn. Hiertoe investeert ProDemos in het vergroten van kennis over de (werking van) de democratische rechtsstaat en hoe je hierin als burger een actieve rol kunt innemen. ProDemos wil het politiek zelfvertrouwen vergroten. En ProDemos versterkt de vaardigheden die nodig zijn om actief te kunnen participeren.

Samenwerken met het onderwijs

Onderwijs is een belangrijk middel om bewustwording over democratie te realiseren. ProDemos biedt docenten verschillende vormen van ondersteuning bij de invulling van het burgerschapsonderwijs en sluit daarbij aan bij het curriculum. We richten ons hierbij met name op docenten maatschappijleer, maatschappijkunde, maatschappijwetenschappen, burgerschap en geschiedenis.

Verbinding leggen tussen instituties en burgers

ProDemos ondersteunt de instituties en instellingen van de democratische rechtsstaat bij het leggen van verbindingen met burgers, bij voorkeur in de vorm van persoonlijk contact. ProDemos biedt hiertoe activiteiten en programma's aan die de werking van deze instellingen inzichtelijk maken en onderhoudt nauwe banden met deze instellingen.

ProDemos richt zich op de hele samenleving

ProDemos richt zich op de hele samenleving, maar spant zich in het bijzonder in voor kinderen en jongeren. Ook de mensen die om welke reden dan ook op enige afstand van de democratische rechtsstaat staan vormen een belangrijke doelgroep.

Kernwaarden

Bij de uitvoering van haar missie hanteert ProDemos de volgende kernwaarden:

1. Onpartijdigheid

ProDemos is politiek neutraal en onafhankelijk. Vanuit deze positie leggen we uit hoe de democratische rechtsstaat functioneert, maar ook waar verschillende partijen voor staan. Vertrouwen vanuit de samenleving en vanuit de instituties in de onpartijdigheid van ProDemos is een bestaansvoorwaarde. ProDemos kiest altijd voor een (partij)onafhankelijke opstelling in haar optreden en uitingen.

2. Toegankelijkheid

ProDemos is er voor iedereen. ProDemos verlaagt de drempels voor de burger naar de instituties en maakt hiermee de democratische rechtsstaat toegankelijker en inclusiever.

3. Interactiviteit

ProDemos biedt beleving en ontmoeting. Het in het echt zien, het zelf doen en ervaren en het in gesprek gaan zijn belangrijke manieren om kennis over te brengen en mensen te laten merken dat de democratische rechtsstaat dichterbij ze staat dan ze wellicht op voorhand dachten.

4. Gelijkwaardigheid

ProDemos bevordert de gelijkwaardigheid van burgers. In de democratische rechtsstaat telt elke stem even zwaar. ProDemos ondersteunt diegenen die hulp nodig hebben om hun democratische rechten uit te oefenen en staat, in een diverse samenleving, voor een zo groot mogelijke diversiteit aan deelnemers aan het democratisch proces. Diversiteit en inclusiviteit zijn belangrijke waarden in de uitvoering van de missie van ProDemos.

2. Visie – democratische rechtsstaat spreekt niet vanzelf

Onze democratie en rechtsstaat vergen permanent onderhoud

De democratische rechtsstaat in Nederland is in de loop van een lange geschiedenis tot stand gekomen en blijft zich ontwikkelen. De *rule of law* en *checks and balances* in de uitoefening van macht zijn onlosmakelijk verbonden met democratische controle door vrij verkozen volksvertegenwoordigers.

De Nederlandse democratische rechtsstaat functioneert behoorlijk goed en geniet het nodige vertrouwen bij burgers, zeker in vergelijking met andere landen. De steun in Nederland voor de democratie is groot. Zo'n 90% van de Nederlanders steunt het principe van de democratie en vindt het belangrijk om in een democratie te leven.¹ De tevredenheid met de dagelijkse praktijk, politici en politieke partijen daarentegen is een stuk lager, alhoewel Nederland ook op dat punt internationaal gezien nog altijd goed scoort. De kern van de democratie is weliswaar stevig, dat betekent niet dat we niet waakzaam moeten zijn.

Ontwikkelingen in andere landen laten zien dat het internationale klimaat voor de democratische rechtsstaat verslechterd. Democratische en rechtsstatelijke vrijheden staan steeds meer onder druk. De gevaren komen zowel van buitenaf als van binnenuit. Denk bijvoorbeeld aan terroristische dreiging of het gevaar van buitenlandse inmenging in ons verkiezingsproces en in het politieke debat, bijvoorbeeld via social media. Ook van binnenuit zijn er aanwijzingen voor antidemocratische en antirechtsstatelijke krachten in ons politieke systeem.²

De democratische rechtsstaat kan niet bestaan zonder actieve burgers

De democratische rechtsstaat staat of valt met burgers die gebruik maken van hun democratische rechten. Actief burgerschap kan op verschillende manieren tot uiting komen, van gaan stemmen tot zelf politiek actief worden. Actieve burgers kunnen bijdragen aan overheidsbeleid dat gericht is op het belang van inwoners en het vergroten van draagvlak voor maatregelen. Lokale bestuurders hechten veel waarde aan burgerinitiatieven waarbij de gemeente of provincie een faciliterende rol speelt. We zien hierin dan ook een gezamenlijke taak weggelegd voor alle bestuurslagen en alle instituties op het gebied van democratie en recht.

Draagvlak voor de democratische rechtsstaat vraagt meer dan alleen actieve burgers. Het gezag van instellingen, volksvertegenwoordigers en professionals vraagt vertrouwen van burgers. Tegelijkertijd moet er ook ruimte zijn voor gezond wantrouwen, bijvoorbeeld van journalisten, volksvertegenwoordigers en burgers die besluiten van de overheid tegen het licht houden en politici de maat nemen op hun gedrag en integriteit.

Draagvlak voor onze democratische rechtsstaat is geen gegeven. Een vitale democratische rechtsstaat moet daarom actief werken aan de verbinding met de samenleving. Investeren in kennis van en vertrouwen en interesse in de democratische rechtsstaat is noodzakelijk.

Mensen worden niet geboren als democratisch burger, democratisch besef moet zich ontwikkelen

Democratisch besef moet zich ontwikkelen en moet worden aangeleerd. Politieke socialisatie vindt voor een belangrijk deel plaats in de fase van de adolescentie. Het onderwijs kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren. Via het onderwijs worden jonge mensen geïnformeerd over de democratie en de rechtsstaat, waarbij benadrukt wordt hoe groot de waarde ervan is voor een vrije en vreedzame

¹ J. den Ridder, e.a., Meer democratie, minder politiek (2015), p. 3–82.

² Lage drempels, hoge dijken. Democratie en rechtsstaat in balans. Eindrapport van de staatscommissie parlementair stelsel (2018), p.17.

samenleving. Een expliciet doel van burgerschapseducatie is het vergroten van de betrokkenheid; dit zal doorwerken in de hele samenleving.

De afgelopen jaren is er meer aandacht gekomen voor burgerschap in het onderwijs. Eind 2019 heeft minister Slob een wetsvoorstel ingediend waarin de bestaande burgerschapsopdracht voor scholen wordt aangescherpt. De Staatscommissie parlementair stelsel adviseert ook om democratische kennis en vaardigheden te versterken, door hier meer aandacht aan te besteden in het onderwijs en door ‘learning by doing’.

De volksvertegenwoordiging moet de bevolking goed vertegenwoordigen

Voor de legitimiteit van de democratische rechtsstaat is het van belang dat burgers zich goed vertegenwoordigd voelen. Daaraan draagt bij dat de volksvertegenwoordiging een afspiegeling is van de samenleving. De samenstelling van politieke organen is aanzienlijk homogener dan onze samenleving. Dit kan doorwerken in de kwaliteit van de representatie en kan leiden tot gevoelens van uitsluiting van bepaalde groepen. Het is daarom van belang dat onze volksvertegenwoordiging diverser en inclusiever wordt. Daarnaast is uiteraard de kwaliteit van de volksvertegenwoordiging van groot belang.

Burgers voor wie de democratie minder goed werkt, dreigen af te haken van de democratie. We zien dit bijvoorbeeld gebeuren bij laagopgeleiden. Sinds het begin van deze eeuw is er volgens het SCP een groeiende groep relatief laagopgeleide kiezers met weinig tot geen vertrouwen in de politiek en een beperkte politieke interesse.¹ Er ontstaat op dit punt een tweedeling tussen hoog- en laagopgeleiden die op termijn kan leiden tot verminderd draagvlak voor de democratie.

Ook de representatie van Nederlanders met een migratieachtergrond is een aandachtspunt. Hun aandeel in de Tweede Kamer ligt enkele procentpunten lager dan het

percentage in de samenleving. Deze groep kent ook een lagere opkomst bij de verkiezingen en een lagere deelname aan andere vormen van politieke participatie.²

Democratie en rechtsstaat zijn onlosmakelijk verbonden

Democratie en rechtsstaat zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden begrippen. Langs de democratische pijler worden de belangen van de burgers behartigd en hebben zij de kans hun stem door te laten klinken in besluitvorming. Langs de rechtsstatelijke pijler worden de rechten van (individuele) burgers beschermd. Rechtsstatelijke waarden zoals de vrijheid van meningsuiting, de bescherming van de rechten en belangen van minderheden en andere grondrechten dienen in onze samenleving te worden gekoesterd en uitgedragen. De samenhang tussen de democratie en de rechtsstaat is onmiskenbaar. Om de rechtsstaat vorm te geven is democratische besluitvorming, bijvoorbeeld over wetgeving, vereist. De democratie op haar beurt heeft rechtsstatelijke middelen nodig om te kunnen (blijven) functioneren.

De Nederlandse democratie functioneert binnen een internationale context

Nederland is een decentrale eenheidsstaat, dat wil zeggen dat naast de nationale overheid decentrale overheden eigen bevoegdheden hebben. En de Nederlandse democratische rechtsstaat is niet opgesloten binnen de nationale grenzen. Internationale verdragen hebben rechtsgeldigheid, soms met een directe werking in de samenleving en met jurisdictie van een bovennationaal bevoegde rechter. De Europese Unie geeft aan Europa structurele bevoegdheden die de Nederlandse nationale overheid en de decentrale overheden kunnen binden. Wat is gezegd over het grote belang van draagvlak voor de democratische rechtsstaat geldt daarom ook voor Nederland in de internationale gemeenschap en in het bijzonder voor Europa.

¹ Sociaal en Cultureel Rapport 2014. Den Haag, 2014, p. 179–201.

² Politieke betrokkenheid in Nederland, Statistische Trends, Hans Schmeets December 2017.

3.

Positie – verbinding tussen de samenleving en de instituties van de democratische rechtsstaat

Betrouwbare bron van informatie voor de samenleving

ProDemos biedt mensen in Nederland, al dan niet in georganiseerd verband, mogelijkheden om de wereld van democratie en rechtsstaat te verkennen en te ervaren. De belangstelling voor de activiteiten, producten en diensten van ProDemos groeit nog steeds.

We hebben een groot bereik via onze partners in de samenleving zoals scholen en onderwijsinstellingen, de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) en andere beroepsorganisaties, het Kennispunt Burgerschap MBO, maatschappelijke organisaties en instellingen.

Ook de media spelen een rol als het gaat om het bereiken van het brede publiek. Media benaderen ProDemos regelmatig voor informatie over of duiding van onderwerpen gerelateerd aan democratie, rechtsstaat en politiek. Journalisten en mediadeskundigen treden geregeld op als moderator of spreker. De debatten en evenementen die ProDemos organiseert hebben bovendien vaak een journalistieke invalshoek, soms ook in samenwerking met media-partners.

Partner voor de instituties

Voor ProDemos is nauwe samenwerking met de instituties van de democratische rechtsstaat essentieel. ProDemos stimuleert de instituties om mensen te informeren over en te betrekken bij wat zij doen en biedt hen daarvoor concrete activiteiten en instrumenten ter ondersteuning. Er zijn steeds meer samenwerkingen met gemeenten, provincies, waterschappen en rechtbanken en deze samenwerkingen krijgen steeds meer een structureel karakter.

Er wordt intensief samengewerkt met de Eerste en Tweede Kamer, met name voor de rondleidingen en de educatieve programma's die ProDemos in beide Kamers verzorgt. De vorm en inhoud van deze samenwerking is vastgelegd in convenanten. Andere samenwerkingspartners vanuit de

instituties zijn bijvoorbeeld de vertegenwoordiging in Nederland van de Europese Commissie en het Europees Parlement, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, organisaties van raadsleden, griffiers, burgemeesters en wethouders en de gerechtelijke instellingen.

Partner voor ministeries

ProDemos deelt ambities met verschillende ministeries en geeft vorm en uitvoering aan overheidsbeleid. ProDemos ontvangt hiertoe subsidie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Ook met andere ministeries wordt op meer of minder structurele basis samengewerkt. Vanaf de oprichting van ProDemos is het ministerie van Justitie en Veiligheid betrokken bij onze activiteiten, zoals onze programma's over de rechterlijke macht. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is een belangrijke partner als het gaat om de doelstelling om alle leerlingen het parlement te laten bezoeken.

Partner voor organisaties met gedeelde doelstellingen en kennisinstellingen

ProDemos werkt samen met non-profit organisaties die werken met min of meer verwante doelstellingen. Een niet-volledige opsomming: het Montesquieu Instituut, Perscentrum Nieuwspoort, het Nationaal Comité 4 en 5 mei, het College voor de Rechten van de Mens, daarnaast ook instellingen als het Haags Historisch Museum, het Oranje-hotel, het Humanity House, de Anne Frankstichting, herdenkingscentra en verzetsmusea. Ook werkt ProDemos samen met vergelijkbare instellingen in andere landen, zoals het NIMD en IDEA en de Duitse zusterorganisatie Bundeszentrale für politische Bildung.

Met het oog op de kwaliteit van producten en diensten werkt ProDemos samen met kennisinstellingen, waaronder

universitaire instellingen die werkzaam zijn op verschillende terreinen van onderzoek naar democratie en rechtsstaat, zoals politieke geschiedenis, politicologie, bestuurskunde en recht. Ook op het terrein van burgerschapseducatie en onderwijs staat ProDemos in contact met relevante organisaties en deskundigen. De publieksgerichtheid van ProDemos is de reden voor samenwerking met experts op het terrein van communicatie en publieksbereik en met instellingen die zich daar ook op richten en die voor ProDemos inspirerende voorbeelden bieden.

De Raad van Advies, waarvan de leden een groot netwerk hebben op de genoemde terreinen, biedt hierbij belangrijke steun.

4. Strategische ambities en operationele doelen 2021–2025

Ambities 2021 – 2025

- 1 ProDemos maakt het mogelijk dat jongeren tijdens hun schoolloopbaan kennismaken met verschillende bestuurslagen en instituties op het gebied van democratie en rechtsstaat in Nederland.
- 2 ProDemos stelt mensen in Nederland in staat politiek actief te zijn of te worden.
- 3 Gedurende de renovatie van het Binnenhof levert ProDemos een bijdrage aan het ‘levend’ houden van het Binnenhof als historisch hart van de democratie.
- 4 ProDemos is een effectieve, goed gewaardeerde organisatie.
- 5 ProDemos is een veilige en prettige werkomgeving voor alle medewerkers.

1 Ambitie

ProDemos maakt het mogelijk dat jongeren tijdens hun schoolloopbaan kennismaken met verschillende bestuurslagen en instituties op het gebied van democratie en rechtsstaat in Nederland.

We vinden het belangrijk dat leerlingen tijdens hun schoolloopbaan kennismaken met de verschillende bestuurslagen en instituties op het gebied van democratie en rechtsstaat, onder andere door een programma ter plaatse te volgen. ProDemos organiseert en faciliteert educatieve programma's bij verschillende bestuurslagen: gemeentelijk, provinciaal en nationaal. De programma's hebben tot doel om leerlingen inzicht te geven in de werking van de betreffende bestuurslaag en om bij leerlingen het vertrouwen te vergroten dat ze zelf invloed kunnen uitoefenen.

In ons ideaalbeeld zou een leerling tijdens de basisschoolperiode dicht bij huis kennismaken met de democratie; in de klas en bijvoorbeeld op het gemeentehuis. Een dergelijk laagdrempelig bezoek in de eigen woonomgeving spreekt tot de verbeeldingswereld van kinderen en zal voor de meeste basisscholen logistiek haalbaar zijn.

Tijdens de middelbare schooltijd wordt bij voorkeur het parlement bezocht. Een reis naar Den Haag zal passen bij de actieradius van (de meeste) middelbare scholen en het bezoek aan het parlement sluit aan bij het begrip dat de leerling inmiddels heeft opgebouwd van het staatsbestel en de Nederlandse politiek.

Inmiddels is duidelijk geworden dat het door beperkingen in de logistiek en capaciteit van gebouwen, zowel bij de Tweede Kamer (zeker gedurende de renovatie van het Binnenhof) als bij ProDemos, het onhaalbaar is om alle leerlingen in het voortgezet onderwijs een programma in Den Haag te bieden. Daarom ontwikkelen we een alternatief programma voor het voortgezet onderwijs over nationale politiek dat op locatie en/of virtueel kan worden uitgevoerd.

Op de middelbare school en het mbo kan ook een bezoek aan het gemeente- en/of provinciehuis op het programma staan. Hierbij kan dan dieper worden ingegaan op de ideeën van scholieren en studenten over hun eigen leefomgeving. De provincie sluit goed aan bij het meer regionale karakter van mbo-instellingen.

Een bezoek aan de instellingen van de Europese Unie in Brussel zou de kennismaking met bestuurslagen compleet maken.

Naast het politieke bestuur is de rechterlijke macht een belangrijk onderdeel van de democratische rechtsstaat. We vinden dan ook dat leerlingen op de middelbare school of op het mbo ook een bezoek aan een rechtbank zouden moeten brengen.

De stapsgewijze kennismaking met de verschillende bestuurslagen biedt het onderwijs de mogelijkheid een doorlopende leerlijn in het lesprogramma aan te brengen. Het biedt ook een kader waarbinnen de logistieke uitdaging om alle leerlingen te bereiken qua capaciteit door de

verschillende bestuurslagen over het land verspreid kan worden opgevangen.

Educatieve programma's in Den Haag

In het regeerakkoord (2017) is vastgelegd dat het kabinet het mogelijk wil maken dat elke leerling uit het middelbaar onderwijs het parlement in Den Haag bezoekt, wat neerkomt op circa 180.000 leerlingen per jaar. Tegelijkertijd start in de zomer van 2021 de jarenlange grootschalige renovatie van het Binnenhof. ProDemos spant zich tot het uiterste in om gedurende de renovatie van het Binnenhof zoveel mogelijk leerlingen uit het middelbaar onderwijs een educatief programma in Den Haag te bieden. Hiertoe zoeken we extra locaties in de omgeving van de tijdelijke huisvesting van de Tweede Kamer. Ook ontwikkelen we een programmaonderdeel ten behoeve van de looproute van het gebouw van ProDemos naar de tijdelijke huisvesting van de Tweede Kamer en vice versa. Met deze maatregelen streven we ernaar om gedurende de renovatie van het Binnenhof 130.000 leerlingen per jaar een educatief programma in Den Haag te kunnen bieden, waar mogelijk inclusief een bezoek aan het parlement.

Vanaf september 2020 (schooljaar 2020–2021) bevatten de educatieve programma's in Den Haag nieuwe onderdelen. Deze onderdelen zijn met name nodig vanwege de tijdelijke verhuizing van de Eerste en Tweede Kamer in verband met de renovatie van het Binnenhof.

De groei en de renovatie mogen niet ten koste gaan van de kwaliteit van de programma's en de klanttevredenheid. Daaraan besteedt ProDemos in de komende jaren dan ook extra aandacht.

Vergroten aandeel vmbo-leerlingen

Omdat we niet alle leerlingen van het voortgezet onderwijs een educatief programma in Den Haag kunnen bieden, maken we de keuze om allereerst in te zetten op het vergroten van het aandeel vmbo-scholieren. We doen dit onder andere door meer programma's aan te bieden die geschikt zijn voor het vmbo. Hiertoe hebben we de volgende overwegingen:

Op dit moment is ongeveer 28% van de ons bezoekende scholieren afkomstig uit het vmbo. Dit terwijl grofweg 60% van de Nederlandse middelbare scholieren op het vmbo zit. We willen toe naar een meer evenredige verdeling van de schoolniveaus onder de ons bezoekende scholieren.

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat de opkomst onder beroepsgericht opgeleide jongeren problematisch laag is.¹ De Raad voor het Openbaar Bestuur bijvoorbeeld

1 Jong geleerd, oud gedaan. Pleidooi voor experimenten met het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd. ROB 2019.

adviseert dan ook om het burgerschapsonderwijs juist onder deze groep te versterken.

Voor scholen die niet naar Den Haag kunnen of willen komen, ontwikkelen we een aanbod dat op locatie en/of virtueel kan worden uitgevoerd.

Educatieve programma's Op Locatie

We zetten de komende jaren in op groei van het aanbod op locatie en online. Hiermee bieden we scholen een alternatief voor het bezoek aan Den Haag wanneer ze niet willen komen, bijvoorbeeld omdat ze de reisafstand te groot vinden. Of als scholen niet kunnen komen, bijvoorbeeld als gevolg van de beperkte ruimte in de (tijdelijke huisvesting van) de Tweede Kamer of als gevolg van coronamaatregelen.

We stimuleren gemeenten, provincies en rechtbanken om een structureel educatief aanbod voor jongeren te hebben. De uitvoering hiervan kan door ProDemos worden gedaan, maar er zijn ook gemeenten en provincies die zelf activiteiten met ondersteuning van ProDemos organiseren. ProDemos biedt hiervoor formats, materialen en training.

In 2020 heeft ProDemos met twintig gemeenten een samenwerkingsovereenkomst lopen en is er een vorm van samenwerking met tien provincies en negen rechtbanken. Inmiddels worden met de programma's Op Locatie jaarlijks zo'n 68.000 scholieren bereikt. In de komende jaren streven we naar een substantiële verhoging van dit bereik Op Locatie, met name door uitbreiding van het aantal structurele samenwerkingen met gemeenten, provincies en rechtbanken. Deze samenwerkingspartners voeren dan veelal de activiteiten zelf uit, met materialen van en na een training door ProDemos. Om hierbij zo effectief en efficiënt mogelijk te kunnen zijn, is het denkbaar dat de samenwerkingsvormen een ontwikkeling doormaken van maatwerk naar meer standaardovereenkomsten.

Het voorgestane patroon waarbij de leerlingen op verschillende momenten in hun schoolloopbaan (in principe) verschillende bestuurslagen bezoeken, vraagt om een bezinning op en doorontwikkeling van het bestaande aanbod. Dit geldt bijvoorbeeld voor het aanbod voor het mbo.

Daarnaast ontwikkelen we een aanbod op locatie voor de scholen in het voortgezet onderwijs die niet naar Den Haag kunnen of willen komen voor een educatief programma inclusief bezoek aan het parlement. In dit aanbod zal de Nederlandse parlementaire democratie centraal staan.

ProDemos organiseert docentenprogramma's naar de Europese instellingen in Brussel.

Operationele doelen 2021–2025

Den Haag

- Bezoek aan het parlement voor leerlingen van het voortgezet onderwijs:
 - 2020: onbekend i.v.m. gevolgen coronamaatregelen
 - 2024: 130.000
- Ontwikkeling van nieuwe programmaonderdelen voor schooljaar 2021–2022 i.v.m. renovatie Binnenhof
- Kwaliteit en klanttevredenheid hoog houden
- Een stijgend aandeel vmbo-leerlingen dat ProDemos Den Haag bezoekt:
 - In 2019 was 28% van de bezoekende leerlingen afkomstig uit het vmbo.
 - We streven ernaar dat dit aandeel in 2025 60% is.

Op Locatie

- Bezoek aan het gemeentehuis voor leerlingen van het basisonderwijs
 - 2020: onbekend i.v.m. gevolgen coronamaatregelen
 - 2024: 20.000
- Bezoek aan het gemeentehuis en provinciehuis voor leerlingen van het voortgezet onderwijs en mbo
 - 2020: onbekend i.v.m. gevolgen coronamaatregelen
 - 2024: 30.000
- Gastles op school voor leerlingen van het voortgezet onderwijs en mbo
 - 2020: onbekend i.v.m. gevolgen coronamaatregelen
 - 2024: 20.000
- Ontwikkelen nieuw aanbod over Nederlandse parlementaire democratie op locatie voor voortgezet onderwijs en mbo
 - Aanbod beschikbaar vanaf schooljaar 2021–2022
 - 2024: 25.000
- Bezoek aan een rechtbank voor leerlingen van het voortgezet onderwijs en mbo
 - 2020: onbekend i.v.m. gevolgen coronamaatregelen
 - 2024: 45.000
- Doorontwikkeling bestaand aanbod Op Locatie, met extra aandacht voor het mbo
- Organiseren bezoeken aan Europese instellingen in Brussel voor docenten

2 Ambitie

ProDemos stelt mensen in Nederland in staat politiek actief te zijn of te worden.

Stemmen bij verkiezingen is één van de meest wezenlijke manieren waarop mensen kunnen deelnemen aan het politieke proces. ProDemos onderneemt dan ook veel activiteiten om mensen in staat te stellen geïnformeerd hun stem uit te brengen wanneer er verkiezingen zijn. In verkiezingstijd zijn mensen bovendien actief op zoek naar informatie over de verkiezingen. Dit biedt ProDemos een uitgelezen mogelijkheid om mensen die we normaliter lastiger kunnen bereiken te informeren en te betrekken. Dit doen we door informatie te geven over waar de verkie-

zingen over gaan, hoe je moet stemmen en hoe je kunt bepalen op wie je wilt stemmen.

We richten ons hierbij in het bijzonder op mensen die moeilijker toegang vinden tot informatie over de democratische rechtsstaat. Dit is een zeer diverse doelgroep waarvoor ProDemos in de loop der tijd een gevarieerd aanbod heeft ontwikkeld, omdat verschillende groepen een andere aanpak vergen. Denk aan nieuwe Nederlanders, laaggeletterden of mensen met een licht verstandelijke beperking. Ook voor hen geldt dat zij aan de democratische rechtsstaat moeten kunnen deelnemen, zoals is bekrachtigd in het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap uit 2016.

Ook buiten verkiezingstijd is het van belang mensen te activeren om te participeren in de democratische rechtsstaat. Hiertoe organiseren we bijvoorbeeld cursussen politiek actief of bieden we gemeenten ondersteuning bij burgerparticipatie. Waar mogelijk besteden we hierbij extra aandacht aan diversiteit en inclusiviteit.

Het voeren van debatten is een andere manier om kennisoverdracht te bevorderen. ProDemos stimuleert het gesprek tussen verantwoordelijken uit de democratische rechtsstaat, experts, betrokkenen en burgers, met respect voor elkaar en elkaars meningen.

Operationele doelen 2021–2025

- ProDemos biedt in verkiezingstijd doelgroepgerichte activiteiten om mensen te informeren over en te betrekken bij de verkiezingen.
- Ook buiten verkiezingstijd biedt ProDemos activiteiten om mensen te stimuleren te participeren in de democratische rechtsstaat.

Verkiezingen

17 maart 2021	Tweede Kamer
16 maart 2022	Gemeenteraad
15 maart 2023	Provinciale Staten en waterschappen
Mei 2024	Europees Parlement

3 Ambitie

Gedurende de renovatie van het Binnenhof levert ProDemos een bijdrage aan het ‘levend’ houden van het Binnenhof als historisch hart van de democratie.

In de periode 2021–2026 wordt het Binnenhof gerenoveerd. Het levendige en eeuwenoude hart van onze democratie zal tijdelijk niet in functie en goeddeels ontoegankelijk zijn. Samen met o.a. de gemeente Den Haag en het Rijksvastgoedbedrijf spant ProDemos zich in om het Binnenhof ‘levend’ te houden gedurende de renovatie. Het Binnenhof blijft de plek waar de historische wortels van ons staatsbestel liggen en een plek om bezoekers te laten ervaren hoe de democratie functioneert. We stellen ons ten

doel dat ten tijde van de renovatie zoveel mogelijk mensen politiek Den Haag blijven bezoeken.

Vanaf het najaar van 2021 bieden we vernieuwde rondleidingen aan, waarbij de tijdelijke locaties van de Eerste en Tweede Kamer ook bezocht kunnen worden. Meer en meer werken we ook vanuit het bezoekerscentrum doelgroepgericht, waarbij we voorrang geven aan doelgroepen die op grotere afstand staan van de democratische rechtsstaat. De komende tijd bepalen we op welke manier we deze voorrang vorm geven.

Sinds september 2020 bieden we een tentoonstelling aan in ons bezoekerscentrum. Met de tentoonstelling willen we –gedurende de periode dat het Binnenhof niet (geheel) toegankelijk is – het beleven van de historische locatie van het Binnenhof en het leren over verleden en heden hand in hand laten gaan.

Operationele doelen 2021–2025

- Behoud dan wel beperking terugloop bezoekersaantallen politiek Den Haag gedurende renovatie
- In het Bezoekerscentrum meer aandacht voor doelgroepen met grotere afstand tot de democratische rechtsstaat

4 Ambitie

ProDemos is een effectieve, goed gewaardeerde organisatie

ProDemos doet voortdurend onderzoek naar de effectiviteit en klantwaardering van haar activiteiten. Tevredenheidsonderzoeken, evaluaties en het systematisch zoeken naar verbetermogelijkheden maken standaard deel uit van ons werk. Steeds meer maken we ook gebruik van klankbordgroepen om van onze doelgroepen te horen wat hun behoeften zijn en hoe ProDemos daarin kan voorzien.

Vanaf de start van ProDemos wordt wetenschappelijk onderzoek verricht naar de effecten van onze activiteiten. ProDemos werkt hierbij samen met verschillende onderzoeksinstituten. Vanuit de Universiteit van Amsterdam verricht een AiO promotieonderzoek naar de ontwikkeling van democratische waarden bij jongeren en de mogelijke invloed daarop van onder andere de school, het klassen-klimaat, burgerschapsonderwijs en de activiteiten van ProDemos.

Daarnaast participeert ProDemos in het mede door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Sociaal en Cultureel Planbureau ingestelde onderzoekstraject Adolescentenpanel Democratische Kernwaarden en Schoolloopbanen (ADKS). Dit is een langer lopende panelstudie gericht op de ontwikkeling van democratische kernwaarden bij jongeren.

ProDemos participeert ook in het door De Hogeschool Inholland en de Haagse Hogeschool opgezette programma 'Publieke Dialogen.' Dit programma richt zich op het voeren van een waardige publieke dialoog tussen burgers en (vertegenwoordigers van) de overheid of tussen burgers onderling. Welke vormen zijn daarvoor geschikt, wat kan bijvoorbeeld de bijdrage zijn van wijkcafés zoals ProDemos organiseert?

Op basis van de uitkomsten van deze en dergelijke onderzoeken en andere wetenschappelijke inzichten worden onze programma's ingericht en aangepast. Daarnaast wisselen we onze kennis en expertise op het gebied van jongeren en democratie graag uit met andere organisaties, ook internationaal.

Operationele doelen 2021–2025

- Bijdragen aan en afronding van UvA promotieonderzoek, ADKS en Publieke Dialogen
- Aanpassingen programma's op basis van nieuwe wetenschappelijke inzichten
- Uitwisseling van kennis en expertise

5 Ambitie

ProDemos is een prettige en veilige werkomgeving voor alle medewerkers

In 2020 heeft ProDemos een uitgebreid verbeterplan opgesteld op verzoek van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Aanleiding hiertoe waren de rapporten van de onderzoekscommissie en de visitatiecommissie over ProDemos uit oktober 2019.

Het verbeterplan beschrijft verschillende maatregelen met als doel de verdere professionalisering van de organisatie en het bieden van een veilige werkomgeving voor alle medewerkers. Het gaat onder andere om een structuurverandering die in 2020 is doorgevoerd, het op orde brengen van het HR-beleid, integriteitsbeleid en veiligheidsbeleid en het versterken van de checks & balances in de organisatie. Daarnaast vormen cultuur en gedrag een doorlopend aandachtspunt, onder meer in training en opleiding van medewerkers.

We voeren het verbeterplan uit en evalueren of de maatregelen het gewenste effect sorteren. Hiermee maken we ProDemos toekomstbestendig en bovenal een prettige en veilige werkomgeving voor alle medewerkers.

Operationele doelen 2021–2025

- Uitvoeren verbeterplan en evalueren genomen maatregelen
- Permanent aandacht voor veiligheid en tevredenheid van medewerkers

5. Organisatie

ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat, is opgericht in 2010 als stichting zonder winstoogmerk en als zodanig ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. ProDemos krijgt een structurele subsidie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op grond van de wet overige BZK-subsidies en verwerft daarnaast inkomsten uit opdrachten van derden en overige subsidies. ProDemos volgt de Governance Code Cultuur en ziet ook de Code Culturele Diversiteit als leidraad.

Het besturingsmodel van ProDemos is statutair vastgelegd. Een directeur-bestuurder is eindverantwoordelijk. De twee-hoofdige directie bestaat uit de directeur en een adjunct-directeur (tevens plaatsvervangend bestuurder) die werken op basis van een portefeuillevreiding. Er is een raad van toezicht, die fungeert als toezichthouder en sparring-partner voor de directie. De leden van de raad van toezicht worden benoemd door de raad van toezicht na voorafgaande schriftelijke goedkeuring van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. ProDemos heeft een raad van advies die de directie gevraagd en ongevraagd adviseert en die ook belangrijk is bij het onderhouden van netwerken op de voor ProDemos relevante terreinen. De raad van advies wordt benoemd door de raad van toezicht.

In 2020 is de structuur van de organisatie aangepast. In 2021 is een evaluatie hiervoor voorzien.

Personeelsbeleid

ProDemos beschouwt de kwaliteit van de medewerkers als een belangrijke voorwaarde voor haar activiteiten. Betrokken en competente medewerkers zijn dan ook van groot belang voor de organisatie. In het functieboek, dat in 2018 is herzien en toekomstbestendig is gemaakt, zijn de verschillende functies en de bijbehorende competenties beschreven. De kerncompetenties waarover iedere medewerker dient te beschikken zijn: vakken, kennis, flexibiliteit en klantgerichtheid.

Er wordt een zorgvuldig personeelsbeleid gevoerd, met aandacht voor zowel de werving en selectie als de ontwikkeling van medewerkers. Dit gebeurt onder meer door een cyclus van evaluatiegesprekken en door het stimuleren van scholing en andere vormen van deskundigheidsbevordering.

Typisch voor de organisatie is dat ProDemos naast ruim 95 medewerkers met een vast dienstverband ruim 140 oproepkrachten in dienst heeft die uitvoering geven aan de scholierenprogramma's, in Den Haag en op locatie. Het gaat hier om een dynamisch bestand van veelal jonge medewerkers. Er is een uitgebreid trainings- en opleidingsprogramma en een systeem van coaching voor deze groep ontwikkeld. Ook wordt er op verschillende manieren voor gezorgd dat medewerkers van op locatie zich betrokken voelen bij ProDemos als organisatie, ook al zijn ze buiten Den Haag werkzaam.

ProDemos is het huis voor democratie en rechtsstaat voor alle inwoners van Nederland en wil daarom een inclusieve organisatie zijn met een divers personeelsbestand. Daarbij gaat het om diversiteit qua geslacht, opleiding, leeftijd, seksuele oriëntatie, genderidentiteit of -expressie, religieuze overtuiging, afkomst en mensen met een beperking. ProDemos zal vanwege haar omvang nooit een precieze afspiegeling kunnen zijn van de samenleving maar streeft de wel naar een grotere diversiteit in het personeelsbestand. Een belangrijke voorwaarde voor een inclusieve en diverse organisatie is sociale veiligheid. Hiertoe wordt extra aandacht besteed aan cultuur en gedrag op de werkvloer en in het personeelsbeleid.

Huisvesting

Het gebouw aan de Hofweg 1 in Den Haag is qua locatie en inrichtingsmogelijkheden geschikt gemaakt voor de activiteiten van ProDemos. Op de begane grond is het Bezoekerscentrum gevestigd, met een opgang naar de bovenverdiepingen. Op de tweede, derde en vierde verdieping zijn

verschillende ruimten en interactieve opstellingen ingericht voor de ontvangst van groepen leerlingen en andere bezoekers. De vijfde verdieping heeft een kantoorfunctie.

Als poort naar het Binnenhof is ProDemos afhankelijk van een goede samenwerking met de Eerste en Tweede Kamer en het Rijksvastgoedbedrijf. Onderin de Ridderzaal beheert ProDemos een tentoonstellingsruimte, die voor groepen van het Bezoekerscentrum tevens dient als ingang voor de bovengelige Ridderzaal.

Zoals gezegd zal de renovatie van het Binnenhof de komende jaren veel aandacht vragen. ProDemos staat hierover in goed contact met het Rijksvastgoedbedrijf en de gemeente Den Haag.

In de gemeente Utrecht geeft ProDemos uitvoering aan activiteiten op Fort De Bilt waar jaarlijks enkele duizenden leerlingen komen. Op basis van een evaluatie is besloten

om deze activiteiten af te bouwen. In 2022 worden de activiteiten beëindigd.

Bij de overige activiteiten op locatie maakt ProDemos doorgaans gebruik van publieke ruimtes van samenwerkingspartners, zoals raadszalen, statenzalen, rechtbanken en bijbehorende ontvangstruimtes.

Veiligheid en risicobeheersing

Risicobeheersing speelt een centrale rol bij het continu verbeteren van de bedrijfsvoering en dienstverlening. In een risicomatrix worden uiteenlopende risico's systematisch in kaart gebracht, gewogen en waar nodig gevolgd door beheersingsmaatregelen. Naast risico's voor de continuïteit van de organisatie, fysieke veiligheid en bijvoorbeeld frauderisico's spelen ook privacy en internetveiligheid een steeds grotere rol. Vanzelfsprekend is sinds begin 2020 de beheersing van risico's in het kader van het coronavirus onderdeel geworden van onze bedrijfsvoering.

6. Financiën

Subsidies

ProDemos werkt aan zijn missie met subsidie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, met daarin opgenomen een substantiële bijdrage van het ministerie van Justitie en Veiligheid, en subsidie van de Tweede Kamer. Deze subsidie wordt toegekend op basis van goedkeuring van het jaarlijkse Activiteitenprogramma.

ProDemos zoekt ook actief steun van fondsen voor subsidiëring van speciale extra activiteiten of producten.

ProDemos heeft een voor de deelnemers gratis programma-aanbod voor scholieren en andere prioritaire groepen in Den Haag, bij provincies, gemeenten en rechtbanken, uiteraard binnen de grenzen van de begroting.

Opdrachten en samenwerking met andere instellingen

ProDemos werkt ook aan zijn missie via betaalde opdrachten van instellingen die verbonden zijn aan de democratische rechtsstaat. De missie van ProDemos sluit

direct aan op het belang van deze instellingen, zoals gemeenten, provincies, rechtbanken, de Europese Unie, het Europees Parlement, etc. Mensen en instellingen die niet vallen binnen de vastgestelde doelgroepen betalen voor diensten en producten van ProDemos.

Het verwerven van inkomsten, zoals middels opdrachten, is geen doel op zichzelf. Indien bijvoorbeeld een gemeente liever met de inzet van eigen personeel scholieren of ander publiek op het gemeentehuis ontvangt dan juichen wij dat alleen maar toe. Veelal ontstaat dan een samenwerking waarbij de methoden en materialen van ProDemos door anderen worden benut en waarbij ProDemos ondersteuning biedt, bijvoorbeeld in de vorm van training.

De financiële systematiek van een strikte scheiding van de verschillende geldstromen en van tarieven waarin de overhead van de organisatie is opgenomen voorkomt kruisfinanciering van opdrachtactiviteiten vanuit subsidies. Met het oog op een goed financieel inzicht worden ook intern kosten (huisvesting, ICT, communicatie) doorberekend.

Meerjarenbegroting (prijspeil 2020)

BATEN	2021	2022	2023	2024	2025
Structurele subsidies	10.187.000	10.787.000	10.787.000	10.787.000	10.787.000
Inkomsten uit gesubsidieerde activiteiten:					
Entreegelden Bezoekerscentrum	262.500	200.000	200.000	200.000	200.000
Overige inkomsten gesubsidieerde activiteiten	345.500	350.000	315.000	315.000	315.000
Overige opdrachten en subsidies	800.000	800.000	800.000	800.000	800.000
Overige inkomsten	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Totaal baten	11.596.000	12.138.000	12.103.000	12.103.000	12.103.000
LASTEN					
Externe kosten gesubsidieerde activiteiten	3.931.000	4.048.000	4.191.000	4.191.000	4.191.000
Externe kosten overige activiteiten	300.000	300.000	300.000	300.000	300.000
	4.231.000	4.348.000	4.491.000	4.491.000	4.491.000
Saldo baten-directe kosten primair proces	7.365.000	7.790.000	7.612.000	7.612.000	7.612.000
Interne uitvoeringskosten	7.515.000	7.908.000	7.905.000	7.905.000	7.905.000
Totaal lasten	11.746.000	12.256.000	12.396.000	12.396.000	12.396.000
Saldo	-150.000	-118.000	-293.000	-293.000	-293.000

Toelichting:

In de meerjarenbegroting is een geleidelijke substantiële groei van de subsidie voorzien, gericht op het bereiken van meer leerlingen in Den Haag en in het land. Het verwerven van overige opdrachten en subsidies vergt ieder jaar opnieuw een grote inspanning, waarbij als randvoorwaarde geldt dat activiteiten binnen de missie moeten passen. Hogere omzetten zijn geen doel op zich; het reali-

seren van een groter bereik met bestaande middelen is wel een belangrijk doel. Voor de activiteiten 'op locatie' zijn naast de structurele subsidie op incidentele basis aanvullende subsidies beschikbaar. Daarnaast wordt voor deze activiteiten ingezet op bijdragen van en partnerschappen met lokale overheden en andere organisaties. Voor de komende jaren is derhalve een stijgende meerjarenbegroting voorzien.

Bijlage 1: Het aanbod van ProDemos voor de verschillende doelgroepen (op hoofdlijnen)

	Kinderen en jongeren			Volwassenen		
	Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs Methoden en materialen aangepast voor verschillende niveaus	Mbo Methoden en materialen aangepast voor verschillende niveaus	Professionals <i>Docenten, griffiers, raadsleden, medewerkers etc.</i>	Breed publiek	Specifieke groepen Mensen die moeilijker toegang vinden tot informatie over democratie en rechtsstaat
In Den Haag		Educatief programma in Den Haag	Educatief programma in Den Haag	Docentendagen, griffiersdagen en workshops	Rondleidingen en arrangementen, debatten en collegereeksen	Diverse cursussen en bijeenkomsten
Op school	Methoden en Lesmateriaal	Methoden en lesmateriaal, Gastles recht-spraak	Methoden, lesmateriaal, Gastles recht-spraak	Workshops voor docenten, trainingen voor medewerkers		
Met gerechtelijke instellingen		Educatief programma op de rechtbank	Educatief programma op de rechtbank	Train-de-trainer rechtbanken (voor vo en mbo), en jongeren-rechtswinkel (po)		Bijeenkomsten
Met gemeenten, provincies, waterschappen	Educatief programma op gemeentehuizen	Educatief programma op gemeente- en provinciehuizen	Educatief programma op gemeente- en provinciehuizen	Train-de-trainer medewerkers gemeenten en provincies	Diverse cursussen	Diverse cursussen en bijeenkomsten
In Brussel				Educatief programma Europese Unie <i>Pilot</i>		
Online	Kinder-verkiezingen en andere online tools	Scholieren-verkiezingen en andere online tools	Scholieren-verkiezingen en andere online tools	Diverse toolboxes en websites	StemWijzer, Stemmentracker en andere online tools	Websites met informatie voor doelgroepen
Op papier				Vakbladen en vakliteratuur	Diverse publicaties	Verkiezings-kranten

ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen – in de gemeente, het waterschap, de provincie, het land en Europa.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

ProDemos
Hofweg 1H
2511 AA Den Haag

(070) 757 02 00
info@prodemos.nl
prodemos.nl

